

Valdemar og Absalons død og efterkommere

I 1182 ligger Valdemar Den Store for døden. Han er 51 år gammel og har Absalon ved sin side på sit dødsleje. Han kan være godt tilfreds, for han har opnået afsindig mange store ting sammen med Absalon. De har slået venderne, sikret Danmark med en stærk kongemagt, bygget en masse klostre og kirker, hvilket betød meget for mennesker dengang, og Danmark er igen blevet et rigt land med ro og fred. Valdemar blev begravet i Sct. Bendts kirke, hvor hans far Knud Lavard også ligger begravet og der ligger han stadig, den dag i dag. Valdemars sønner: Knud og Valdemar Sejr overtog magten efter ham og herved sad Valdemars slægt stadig på magten som konger efter Valdemars død.

Som Valdemars nære allierede kom Absalon og hans slægt til at sidde tæt på magten. Og her sad de i næsten 100 år som kongernes nærmeste rådgivere, som hærførere og biskopper. Mange fra slægten blev særdeles velhavende i disse år. Absalon fik bygget en af landets største kirker - Sorø Klosterkirke, og her blev mange af Hviderne begravet.

Absalon fortsatte som hærfører og rådgiver for kongen i resten af sin levetid. Han opnåede samtidig at blive ærkebiskop og leder af landets kirke.

Hvideslægten var og forblev længe en magtfuld slægt med store jordbesiddelser og ejendomme. De stod også for en stor del af kirkebyggerierne i løbet af 1100-tallet i Vestsjælland, hvilke vi stadig kan se og besøge den dag i dag.

Absalon lever en del længere end Valdemar og dør først i Sorø Kloster i 1201. Han begravnes i klosterkirken, som netop var færdigbygget samme år. Han begravnes på den fornemste plads, foran højalteret. Senere flyttede man alteret frem i kirken, så graven ligger nu bag alteret, hvis man besøger kirken i dag.

Absalons farfar - Skjalm Hvide - blev begravet i Fjenneslev kirke, men senere flyttede Absalon hans jordiske rester til Sorø Klosterkirke. Så de ligger begravet samme sted.

SYND OG TILGIVELSE - I MIDDELALDEREN OG I DAG

Synd i Bibelen

Synd har altid været et helt centralt begreb i kristendommen. Allerede i 1. mosebog kapitel 3 i Bibelen møder vi synden i syndefaldsmyten. Her bliver det slået fast, at mennesket er syndigt, og Gud smider det ud af Paradisets have. I middelalderen har man formentlig taget myten meget mere bogstavelig end i dag, hvor langt de fleste præster i den danske folkekirke vil holde fast på, at historien om syndefaldet er en myte. En myte der skal minde os om mange ting, men først og fremmest om, at vi som mennesker har det at synde, som et grundvilkår i vores liv.

Senere i Mosebøgerne får Moses udleveret De ti bud af Gud på Sinaibjerget. Disse bud stod meget stærkt i folks bevidsthed i Middelalderen, og selv den dag i dag vil en del nok svare, at synd er sådan noget med ikke at overholde de ti bud. Når vi kommer til Det Nye Testamente, mener Jesus ikke, at de 10 bud er nok. Med bjergprædiken i Matthæusevangeliet, kap. 5 fortæller Jesus, at det ikke kun handler om fx. "ikke at slå ihjel", selv det at blive vred på en anden er en synd. Han gør det meget, meget svært at overholde budene. Der er forskellige tolkninger af denne radikalisering af lovene. Den Lutherske fortolkning af bjergprædiken er, at Jesus dermed siger, at man ikke kan overholde lovene, og alle dermed er en synder for Gud. Denne tolkning er stadig den grundlæggende i den danske folkekirke i dag, men i Middelalderens katolicisme har man mere fortolket Jesu radikalisering som tale til dem, der ville være særligt fromme, som fx. nonner og munke. Almindelig mennesker skulle som udgangspunkt blot sørge for at holde de 10 bud, samt selvfølgelig det dobbelte kærlighedsbud: Du skal elske Herren din Gud af hele dit hjerte og af hele din sjæl og af hele dit sind. Og du skal elske din næste som dig selv.

Synd i hverdagslivet

Hvis man spørger en almindelig dansker i dag, hvordan de bruger ordet synd, vil de formentlig svare noget med at synde, hvis man er på kur og spiser slik, eller det endnu nyere udtryk - at være en klimasynder. Ordet synd eller synder er ikke noget vi bruger særlig meget i dag. Spørger man en præst får man et mere uddybende svar; at synde er at bryde fællesskabet mellem mennesker og mellem menneske og Gud. Det er både i forhold til at overtræde de regler og retningslinjer, vi har for at få et fællesskab til at fungere, men også at vi har en forpligtigelse til at gøre godt over for andre. Det er, når vi træder ved siden af, at vi synder, og det kan vi slet ikke undgå, som mennesker. Derfor er der også en slags menneskeligt fællesskab i synden, fordi vi ikke kan det gode hele tiden.

Den middelalderlige kristendom ville være enig i, at synd er at bryde fællesskabet med Gud, eller måske rettere at skabe uorden i forholdet til Gud. Et forhold der var ovenud vigtigt, da man troede på, at forholdet til Gud i dette liv betød himlen eller helvede i efterlivet. Man anså også synd for et grundvilkår, men hvor kristne i dag med Reformationen (se faktaboks om Reformationen) som mellemed kan føle tryk i troen på Guds tilgivelse, og at de er altid allerede elsket, var middelaldermennesket meget mere på vagt. Regnskabet med Gud skulle være i orden, og det kunne det kun blive med præsten som mellemmand. Hver en synd, lille som stor, skulle igennem samme "system":

Man skulle bekende sine synder for en præst - præsten gav syndsforladelse på Guds vegne, og så skulle man sone sine synder via bodshandlinger, som præsten bestemte omfanget af.

Kirken i den tidlige Middelalder skelnede imellem tilgivelige synder og mere alvorlige synder, hvoraf en del af de sidste betegnes dødssynder, fordi de førte direkte til helvede uden mulighed for tilgivelse.

De syv dødssynder var: hovmod, gerrighed, utugt, misundelse, frådseri, vrede, dovenskab. I den tidlige middelalder blev de mest opfattet som laster, men i 1200-tallet blev de indskrevet i kirkens bodsbøger til brug i forbindelse med skriftemålet. Bodsbøgerne hjalp præsten med at opregne hvilke synder, der affødte hvilke former for bod.

Soning af bod blev også kaldt den timelige straf, fordi den var timelig - dvs. afmålt i tid og ikke evig. Denne timelige straf (bodsstraf) var afhængig af den synd, der var begået. Ved små synder kunne det være nok fx at bede Ave Maria-bønnen eller Fadervor et vist antal gange eller give almisse. Ved større forseelser kunne straffen fx være at kravle op ad kirke-trappen på knæene, at hjælpe med kirkebygningen eller at tage på bodsrejse til et helligt sted. Boden bestod af tre dele: hjertets anger, mundens bekendelse (skriftemålet) og selve bodsstraffen. Hvor skriftemålet i den tidlige middelalder var mere privat, så var bodsstraffen altid offentlig, da det skulle sikre, at hjertets anger var ægte, og at man virkelig fortrød sin skyld.

At genoprette det gode forhold til Gud efter en synd var en omstændig, men også meget vigtig, proces i den

EKSEMPLER PÅ UDMÅLING AF BOD

Mord: 7-12 års faste (på vand og brød)

Hor (sex udenfor ægteskabet): straf på 7 års faste.

Homoseksualitet: op til 15 års faste.

Tyveri: straf på 7 års faste.

Tagte renter for udlån til andre: straf på 3 års faste.

Mindre synder som fx fuldkab: straf på 40 dage faste.

AFLAD

Aflad og afladsbreve er begreber man ofte forbinder med middelalderens bodshandlinger.

I den tidlige middelalder var aflad dog ikke udbredt, og afladsbreve var ikke opfundet. Men det blev med tiden mere og mere almindeligt, at især de rige kunne forkorte bodstiden eller undgå bodshandlinger ved at købe sig fra det. Fx. ved at give tilskud til kirkebyggeri eller andre tilskud til kirken.

REFORMATIONEN

Den protestantiske reformation er betegnelsen for det opgør med den katolske kirke, som i første halvdel af 1500-tallet førte til dannelsen af den protestantiske kirke og overgangen fra katolicisme til protestantisme i Nordeuropa. I Danmark blev reformationen indført i 1536. Reformationen blev ledet af den tyske munk Martin Luther, som i 1517 rejste kritik af den katolske kirkes praksis med at sælge afladsbreve. Martin Luthers budskab var, at mennesket kun kunne opnå frelsen gennem tro.

tidlige middelalder. Hvis ikke man var syndsfri, når man døde, kom man i helvede. Og døden kunne indhente en når som helst.

Derfor gjorde langt de fleste mennesker, alt hvad de kunne, for at holde sig så syndfri som muligt, og de havde en konstant følelse af, at Gud fulgte med i alt, hvad de gjorde og sagde.

I dag tager langt de fleste medlemmer af Folkekirken noget lettere på det med at synde. Helvede er ikke for særlig mange en realistisk efterdødsforestilling, som man er bange for.

Vi har et retssystem som sørger for dem, der for alvor går over fællesskabets grænser, men derudover er synd et personligt spørgsmål om samvittighed og tro.

Tilgivelse i Bibelen

I Det Gamle Testamente i Bibelen er tilgivelse ikke en selvfølge. Det overordnede indtryk er "øje for øje og tand for tand". Her er en vred og straffende Gud, men kigger man nærmere efter, er det ikke hele sandheden. Gud præsenteres på mange forskellige måder i Det Gamle Testamente, og selvom det jødiske folk igen og igen træder ved siden af, så indgår Gud igen og igen nye aftaler, hvilket man godt kan argumentere for er en slags tilgivelse.

Tilgivelsesbegrebet er dog meget mere udtalt og centralt i Det Nye Testamente. I Matthæusevangeliet kap. 18. vers 21 stiller disciplen Peter et spørgsmål til Jesus: "Herre, hvor mange gange skal jeg tilgive min broder, når han forsynder sig imod mig? Op til syv gange?". Jesus svarer, at man ikke skal tilgive 7, men 77 gange. Antallet er brugt som eksempel på uendelig mange gange. Efterfølgende fortæller Jesus lignelsen om den gældbundne tjener (se evt kopiark 9, hvor den er genfortalt). Her gør han det klart, at man skal tilgive andre deres synder, ligesom Gud tilgiver dine synder. Altså har man som kristen en pligt til at tilgive, ligesom man kan forvente tilgivelse fra Gud. Dette budskab kommer også til udtryk i fadervor: "og forlad os vor skyld, som også vi forlader vore skyldnere"

Der er rigtig mange eksempler på, at Jesus i fortællingerne i Det Nye Testamente møder mennesker med åbenhed og tilgivelse for deres synder. Fx. i mødet med tolderen Zakæus, kvinden der har begået hor eller de to røvere, som hænger ved siden af ham på korset. Ifølge Lukasevangeliet kap. 23, vers 34 tilgives selv dem som korsfæster ham: "Tilgiv dem, for de ved ikke, hvad de gør".

Faktisk anses Jesu korsfæstelse og opstandelse som tilgivelse. Det er her Gud ofrer sin søn for menneskets skyld. Jesus tager skylden på sig. Tilgivelse er altså ligesom synden et kernebegreb i kristendommen både i middelalderen og i nutid.

Tilgivelse i hverdagslivet

I dag er tilgivelse i den danske folkekirke ikke afhængig af præsten eller bodshandlinger, det gjorde Martin Luther med Reformationen op med, da han mente, at Guds tilgivelse bliver givet gennem troen og ikke ud fra menneskets handlinger. Men det betyder ikke, at tilgivelse for et kristent menneske i dag er uden

besvær og eventuelle omveje. Gudsforholdet er blot meget mere direkte. Der er ikke brug for et mellemled med en præst og en skriftestol. Derfor kan tilgivelse godt alligevel synes svært og være tungt. Både når man skal tilgive et andet menneske, men lige så meget i den anden bevægelse, når man har gjort et andet menneske, fællesskabet eller Gud ondt, og man ønsker tilgivelse. Måske gør nogle af de samme mekanismer sig gældende, når man i dag skal forsøge at tilgive eller blive tilgivet, som dem der var meget eksplicitte i middelalderen.

Her var man nødt til at skrifte for en præst, man skulle angre, altså inderligt fortryde det man havde gjort, derefter fik man Guds tilgivelse via præsten, men der var også en pris - boden, og først når denne var udført kunne man for alvor føle sig fri.

I dag er der også noget frisættende i at modtage andres, sin egen, eller, hvis man er kristen, Guds tilgivelse. Men ofte kommer den heller ikke helt af sig selv. Her sker også tit samme bevægelse. Først når man oprigtigt fortryder det gjorte og måske oven i købet har rakt ud og fx. sagt undskyld eller gjort det "godt igen", kan man mærke den frisættelse. Kristne i dag kan dog føle sig trygge i, at Gud altid vil give denne tilgivelse. Helt den samme tryghed følte middelaldermennesket ikke, for her var et regnskab og et gudsforhold der skulle være på plads, den dag man døde, ellers var frelsen ikke inden for rækkevidde, og man var dømt til et evigt efterliv i helvede.

